

УДК 811'111

КУРБАТОВА Т.В.

(Запорізький національний університет)

КОНЦЕПТ ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У статті розглянуто базові поняття, що є релевантними до об'єктивзації концепту ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО в політичному дискурсі. Представлено когнітивно-семантичний аналіз лексем-репрезентативів цього поняття в англomовній картині світу.

Ключові слова: концепт, англomовна картина світу, політичний дискурс, засоби вербалізації.

Курбатова Т.В. Концепт ГЛОБАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВО в современной англоязычной картине мира. В статье рассматриваются понятия, относящиеся к объективации концепта ГЛОБАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВО в политическом дискурсе. Представлен когнитивно-семантический анализ лексем, репрезентирующих это понятие в англоязычной картине мира.

Ключевые слова: концепт, англоязычная картина мира, политический дискурс, средства вербализации.

Kurbatova T.V. Concept GLOBAL SOCIETY in modern English-speaking worldview. The article deals with basic notions describing the objectivation of the concept GLOBAL SOCIETY in political discourse. The results of cognitive and semantic analysis of lexemes representing this concept in the English-speaking worldview are represented.

Key words: concept, English-speaking worldview, political discourse, verbalization means.

Концепт як елемент мовної свідомості виникає в процесі формування інформації про об'єкти та їх властивості та виступає посередником між словами та екстралінгвістичною інформацією [Кубрякова 1997, с. 90]. Ми розглядаємо концепт ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО як складову концептосфери ГЕОПОЛІТИКА, сукупності взаємопов'язаних концептів в англomовній картині світу. **Актуальність статті** зумовлена її спрямованістю на розв'язання проблем моделювання знань з позицій когнітивної лінгвістики, а також зростаючою роллю даного концепту в сучасному соціально-політичному бутті англomовного етносу. **Об'єктом дослідження** є концептосфера ГЕОПОЛІТИКА в англomовній картині світу, предметом дослідження – концепт ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО як субконцепт даної концептосфери. **Мета** статті – виявити специфіку об'єктивзації концепту ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО в межах концептуальної сфери ГЕОПОЛІТИКА, виконуючи наступні **завдання**: визначити номени, що служать іменем концепту, дослідити їхні семантичні особливості, проаналізувати інші засоби вербалізації концепту.

Аналіз фактичного матеріалу показав, що в свідомості носіїв англійської мови поняття «суспільство» пов'язано з такими мовними одиницями, як *society, community, association, the public, (the) people, world, population* та іншими, що активують когнітивну ознаку «об'єднання людей».

Лексему *people* можна назвати будівничим матеріалом для формування цього концепту, оскільки саме об'єднання людей дає можливість говорити про такі поняття, як *community, tribe, race, nation* і т.д., що припускає не просто існування деякої кількості живих розумних істот (*the mass of people*), але й їхнє об'єднання в результаті територіальної спільності. У лексемі *public* актуалізується ознака того, що створюється в результаті гуртування народу, те, що стає надбанням всіх членів суспільства: *public access / access area / accommodation / area / company / data network / facilities / file / gallery / housing / information / land* та інші.

Лексема *nation* реалізує більш вузьке значення, наділяючи народ, що проживає на певній території, спільною історією, мовою, культурними нормами та традиціями. При актуалізації значення лексеми *population* на перший план виходить спільне заселення або проживання на певній території, що вербалізується одиницями – *inhabitant (n), inhabit (v), occupy (v), inhabited (adj)* та іншими.

У найширшому розумінні поняття "суспільство", вербалізоване одиницею *society*, є назвою частини матеріального світу, яка складається з людей, об'єднаних формами взаємодії, які склалися історично. Суспільство у феноменологічному розумінні – це

об'єднання чисельних соціальних світів наших ментальностей, що відбиваються в нашій свідомості.

У філософії, яку перш за все, цікавить місце суспільства як системи у загальному устрої світу, а також загальні інваріанти соціального устрою протягом його історичного існування [Кохановский 2009, с. 289], суспільство визначається як надприродна реальність, яка включає в себе людину, доцільну діяльність людей, її результати та відносини, що складаються між людьми. Це сфера буття людини, середовище, та продукт її життєдіяльності, що розгортається у просторі та розвивається безперервно у часі. Основними сферами розвиненого суспільства є економічна, соціальна та духовна [Келле 2001, с. 390].

Економічна сфера діяльності людей пов'язана з виробництвом та розподілом матеріальних благ та послуг. Вона представлена цілою низкою лексичних одиниць, які формують поняттєве ядро концепту ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО – *world/international economy, global/world crisis, transnational corporations/banks, world bank, stock exchange, International Monetary Fund (IMF), International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)* та іншими.

Соціальна сфера – це система особливих відносин між групами людей, що займають різне положення у суспільстві, приймають участь в економічній та духовній діяльності, відрізняються рівнем життя, структурою споживання життєвих благ, різними джерелами прибутків, рівнем особистої свідомості та духовного розвитку. Іншими словами, до соціальної сфери належить все те, що знаходиться поза межами матеріального виробництва. Якщо в минулому структуру глобального суспільства характеризували на основі суспільного розподілу праці та виробництва згідно теорії К. Маркса [Келле 2001, с. 248] – *primitive society, slaveholding society, feudalism, bourgeois and industrial society*, то зараз глобальне суспільство, як суспільство майбутнього, може бути представлено в англійській свідомості як інформаційне, глобальне, громадянське, глобальна монархія/диктатура, альянс окремих держав тощо – *information society, global civil society, global monarchy* та інші. основні поняття соціальної сфери глобального суспільства належать: 1) тенденції розвитку (*progress, advance, stagnation*); 2) спосіб розвитку (*evolution, revolution*); 3) розшарування суспільства (*poverty, social justice, inequality, super profits, multimillionaire*).

Одним з наслідків глобалізації є різке зростання нерівності, що призвело до стратифікації країн світу на країни першого світу (*capitalistic/developed*), другого світу (*socialistic*) та третього світу (*developing*) – *First World, VIP-zone country, high-income countries, MEDC (more economically developed country), post-industrial country, industrialized country, first-world country, Global North Country, less-developed country (LDC), newly industrialized country (NIC), undeveloped country, less economically developed country (LEDC), least developed/least economically developed country (LEDC), emerging markets, failed states, the North-South divide, the Global North, the Global South*.

Політична сфера життя суспільства охоплює державні та суспільно-політичні організації, правові інституції, партійні системи та багато іншого, що пов'язано з боротьбою за вплив над суспільством. Інтереси суб'єктів політичного життя охоплюють різні суспільні сфери – економіку, культуру, демографію тощо. Відповідно, політика конкретизується в залежності від сфери інтересів (економічна, культурна, внутрішня, зовнішня). У нашому випадку нас цікавить, яким чином здійснюється політичний вплив на глобальне суспільство.

Термін «глобальне суспільство» часто вживається в політичному дискурсі на позначення всіх мешканців Землі, всього людства та об'єднання локальних спільнот людей всіх країн світу. В англійській мові одним з репрезентантів концепту ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО є сполучення *global society*, де *global* має значення "relating to the whole world; worldwide" та *society* – "the aggregate of people living together in a more or less ordered community" (OED).

На нашу думку, роль цього концепту є надзвичайно важливою для носіїв англійської

мови, оскільки пов'язана з природним потягом людини до об'єднання з такими ж істотами, як і вона сама. Це об'єднання має внутрішню організацію, локалізацію в просторі, загальні цілі та ресурси для їх досягнення, тривалість взаємодії членів групи у часі, загальноприйняті культурні традиції, інститути, певні поведінкові моделі тощо.

Термін *global society* вживається наряду з *world/international community* (світове суспільство) на позначення системи, що об'єднує всі держави та народи Землі, які інтегруються задля єдиної мети світового масштабу – свободи, захисту миру, вирішення глобальних проблем людства, тобто акцент ставиться на сфері діяльності, що має об'єднати – економіка, політика чи ідеологія. Це, відповідно, знаходить відбиття у значенні лексеми *community* – *the people of a district or country considered collectively, especially in the context of social values and responsibilities; society; a group of people having a religion, race, profession, or other particular characteristic in common* (OED), в якому есплікується сема "об'єднання людей", як і в значеннях лексеми-синоніму *society*. Іноді під лексемою *community* маються на увазі існуючі міжнародні організації, перш за все, ООН, як організація, що об'єднує майже всі країни: *Born in Ghana, she has said that the problems facing Africa represent "our greatest challenge as a world community"* (BBB News, Aug. 10, 2012).

Також є термін, що вживається для експлікації протистояння однієї держави та її політичного курсу об'єднанню інших держав: *As Iraqi government leaders said that they feel "abandoned" by the international community, President Obama said Thursday that he is not sending troops to combat militia groups that are taking control of the country's cities* (USA Today June 19, 2014).

Рівноцінним за частотою вживання є номен *the world* у значенні *"all of the people and societies on the earth"* (OED), який на відміну від номену *community*, не має таких обмежень, як релігійні, політичні чи інші фактори, та вербалізує все суспільство або спільноту всіх людей, що співіснують на цій планеті: *"...the world rarely sees someone who has had the profound impact Steve has had, the effects of which will be felt for many generations to come ..."* (Guardian October 6, 2011) *"...Genocide begins with the silence of the world," the statement reads...* (Independent, August 24, 2014).

Словосполучення *open / civilized / free / just / fair / healthy / pluralistic / progressive / multicultural / stable society* несуть позитивну конотацію, характеризуючи суспільство як ідеалізоване угруповання вільних особистостей: *It's been obvious for a few decades now that business creates wealth and naturally regulates a healthy society when left to its own devices* (Guardian Nov 4, 2013). З іншого боку, словосполучення *outcast/dregs of society, sick/repressive/divided/closed/ bureaucratized/uncivilized society* мають негативну конотацію.

Суспільство також можна характеризувати за багатьма ознаками: 1) за національною належністю (*American/German/Ukrainian society*); 2) за способом виробництва (*capitalist/socialist society*) 3) за ступенем стабільності (*stable/balanced/unstable society*); 4) за ступенем цивілізованості (*civilized/uncivilized society*) та іншими.

Відомо, що будь-яке суспільство характеризується внутрішньою соціальною самоорганізацією, а також підпадає під постійний контроль оточуючого середовища. Суспільство буває відкрите та закрите, поняття впроваджене К. Поппером, широко використовується в політичному дискурсі: *Nations will be divided not between east and west, or along religious lines, but between open and closed societies, the US secretary of state, Hillary Clinton, has said.* (The Guardian, April 3, 2012).

Закрите суспільство характеризується статичною соціальною структурою, нездатністю до інновацій, відданістю традиціям, авторитарною ідеологією. Саме таким чином описуються суспільства країн, що розвиваються, особливо традиційні опоненти США – Ірак, Іран, Сирія, Афганістан, Росія, порівн.: *Iran's youth talk of social isolation as they are forced to navigate a dual existence – in a closed society and the seemingly more open space on the web.* (The Guardian, June 3, 2014).

Одночасно статус закритого суспільства може отримати й традиційно демократична країна, наприклад, Британія. Але тут мова йде про випадки класової дискримінації, що негативно впливають на економічні відносини: *Britain is a chronically **unfair and increasingly closed society** and private education plays a central role. Worse, an **unfair society** cripples the economy. Open, dynamic societies lead to open, dynamic economies.* (The Guardian, January 10, 2010).

Глобальне суспільство в своєму становленні проходить декілька етапів [Дугин 2007]: 1) становлення національної ідентичності в рамках національних держав, що супроводжується демократизацією та соціальною модернізацією (*national identity, national, nationalism, nationality*); 2) злиття держав-націй у наднаціональні утворення, яке перетворюється в основу постнаціональної демократичної наддержави/супердержави, що зараз реалізується в сучасному ЄС (*supranational, supranationality, supranationalism, superpower, super state*), порівн.: *Who can control the **post-superpower** capitalist world order? In a divided and dangerous world, we need to teach the new powers some manners* (the Guardian, May 6, 2014).

*But Putin's plan is for the ECU to grow into a "powerful, **supra-national union**" of sovereign states like the European Union, uniting economies, legal systems, customs services and military capabilities to form a bridge between Europe and Asia and rival the EU, the US and China by 2015.* (The Guardian, Feb. 18, 2014).

3) об'єднання всіх суспільств та держав в єдину світову державу (*Global State*) з єдиним світовим урядом (*World Government*), громадяни цієї планетарної держави стають громадянами світу, а сам статус громадянина дорівнюється до статусу прав людини (*human rights*).

Лексеми, що репрезентують концепт ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО в межах концептосфери ГЕОПОЛІТИКА, можна розділити на наступні групи: 1) боротьба за владу (*terrorism, elections, revolution, putsch, coup*); 2) суб'єкти влади (*superpower, Group of Eight, world power, world government*); 3) об'єкти влади (*people, nation, community, society*); 4) зовнішня політика (*war, conflict, annexation, work for peace*); 5) соціальна політика (*unemployment, poverty, demography*); 4) особливості політичної свідомості в суспільстві (*tolerance, intolerance*) та інші.

Наприклад, концепт ПРАВА ЛЮДИНИ займає важливе місце в англійській картині світу взагалі та, маючи високу семантичну щільність, вербалізується низкою словосполучень – *human rights abuse / act / activity / activist / campaign / committee / complaint / observer / convention / record / violation / violator / watch / watchdog: Venezuela committing systematic **human rights abuses**, report says. **Human Rights Watch** says dozens of unarmed protesters have been subject to serious physical and psychological abuse.* (The Guardian, May 5, 2014).

Отже, особливостями лексем, що репрезентують концепт ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО, є їхня здатність найповніше відбивати двохсторонній зв'язок між мовою та суспільною свідомістю, оскільки в них фіксуються найважливіші історичні, соціальні та політичні процеси; національна специфічність лексики в залежності від особливостей конкретного суспільства та одночасна поширеність цих лексичних одиниць завдяки глобалізаційним процесам, що відбуваються у світі; їх активна роль у формуванні соціолінгвістичної, зокрема політичної англійської картини світу; виразна модальність лексики (наявність різних конотацій, якими можна вмільо маніпулювати) тощо.

З іншого боку, концепт ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО можна назвати свого роду "ідеальним типом" (по М. Веберу), інтелектуальним конструктом, який описує нереальне положення справ, але може стати їх прообразом у майбутньому [Левит 1998]. З цієї точки зору, зараз глобального суспільства не існує, але воно формується на наших очах. **Перспективою подальшого дослідження** вважаємо аналіз інших концептів-конструктів концептосфери ГЕОПОЛІТИКА в англійській картині світу.

Література

Дугин А. Геополитика постмодерна. Времена новых империй. Очерки геополитики XXI века / Александр Дугин. — СПб.: Амфора. ТИД Амфора, 2007. - 382 с. Келле В.Ж. Деятельность и общественные отношения // Деятельность: теории, методологии, проблемы. - М., 1990. - С. 98 - 102. Кохановский В.П. Философские проблемы социально-гуманитарных наук (формирование, особенности и методология социального познания) : учеб. пособие для аспирантов / В.П. Кохановский. – Ростов н/Д : Феникс, 2005. – 232с. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. / под ред. Е.С. Кубряковой – М.: Изд-во МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245с. Левит С. Я. Культурология. XX век: Энциклопедия / гл. ред., сост. и авт. проекта С.Я. Левит; Отв. ред. Л.Т. Мильская. – СПб.: Унив. кн., 1998. – Т. 1. – 447с.

УДК [81.111+81.161.2+ 316.7]: 22

МИХАЙЛОВА Е.В., НИКИТИНА Е.В.

(Севастопольский национальный технический университет)

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЗООНИМОВ (НА МАТЕРИАЛЕ УКРАИНО- И АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ВЕРСИЙ БИБЛИИ)

Осуществлен анализ особенностей функционирования зоонимов в текстах англоязычных версий Библии в сравнении с современными текстами украиноязычной версии в лингвокультурологическом аспекте. Выявлены типы субституций названий животных и птиц в текстах современной англоязычной версии Библии под влиянием экстралингвальных факторов и причины различий зоонимов в современных англо- и украиноязычных текстах.

Ключевые слова: зоонимы, англоязычные и украиноязычные библейские тексты, субституции, экстралингвальные факторы.

Михайлова Є.В., Нікітіна К.В. Лінгвокультурологічний аналіз зоонімів (на матеріалі україно- та англійських версій Біблії). Здійснено аналіз особливостей функціонування зоонімів в текстах англійських версій Біблії в порівнянні з сучасними текстами української версії в лінгвокультурологічному аспекті. Виявлено типи субституцій назв тварин і птахів у текстах сучасної англійської версії Біблії під впливом екстралінгвальних факторів і причини відмінностей зоонімів в сучасних англо- та українських текстах.

Ключові слова: зооніми, англійські і українські біблійні тексти, субституції, екстралінгвальні чинники.

Mikhailova Ye.V., Nikitina K. V. Linguacultural Analysis of the Zoons (on Materials of the Ukrainian and English Bible Versions). The analysis of the zoon functioning peculiarities in the texts of the English Bible Versions in comparison with the texts of the Ukrainian Bible Version in the linguacultural aspect is carried out. The substitution types of the animal and bird names are identified in the modern English texts under the influence of the extralingual factors and reasons for the zoon differences in the modern English and Ukrainian texts.

Key words: zoons, English and Ukrainian Bible texts, substitutions, extralingual factors.

Христианство и Библия являются объединяющими и сближающими аспектами народов, исповедующих данный вид религии и изучающих ее главный источник мудрости и нравственного закона. В библейских текстах, хранится информация об истории, этнографии, национальной психологии, национальном поведении, то есть обо всем том, что составляет содержание культуры. Поскольку в англоязычных версиях Библии содержится вся эта информация относительно народов не только библейских времен, но и английского народа времен, когда создавались эти версии [Михайлова 2009, с. 9], то, скорее всего, в библейских текстах, переведенных на различные народные языки, также можно обнаружить сведения о культуре этих народов.

Животный мир является неотъемлемой частью окружающей среды. С ранних времен человечество приручало животных, изучало их повадки. Зоонимы – это лексические единицы, называющие представителей фауны, одни из самых древних и распространенных. Они составляют заметный лексический пласт любого национального языка и функционируют в любой речевой сфере в своих прямых и переносных значениях. Национально-культурная обусловленность семантики выражена в них особенно ярко. В библейских текстах данная категория лексических единиц широко представлена.

За последние годы интерес к изучению зоонимической лексики повышается как в отечественной лингвистике, так и зарубежной. Комплексному описанию зоосемизмов посвящена работа Я.Л. Белициной [Белицина 2000]. О.В. Галимовой изучается